

Daniël Metz

De Sterbebücher van Auschwitz

Zoals inmiddels waarschijnlijk bekend is zijn de sterfdata op het Digitaal Monument grotendeels overgenomen uit het standaardwerk *In Memoriam*. Dat de gegevens in dit boek fouten bevatten is eveneens bekend. Maar dat een groot aantal van de sterfdata mogelijk is gefingeerd zal voor velen als een onaangename verrassing komen.

Ik werd hierop gewezen door Leonard Kasteleyn. Hij deed de constatering na aanschaf van een exemplaar van de *Sterbebücher von Auschwitz*. (1) Dit enorme boekwerk is in 1995 uitgegeven en bevat bijna 69.000 officiële overlijdensakten die tussen juli 1941 en december 1943 in het vernietigingskamp zijn opgemaakt. Alleen personen die officieel als bewoners van het kamp stonden ingeschreven, bijvoorbeeld als (dwang)arbeider, kregen uiteindelijk zo'n akte. Voor diegenen die direct na aankomst zijn omgebracht was een inschrijving niet van toepassing.

Het bestaan van de originele Sterbebücher was in Nederland bekend, maar door de Koude Oorlog bleven de boeken tot eind jaren '80 ontoegankelijk achter het IJzeren Gordijn. Het is volgens de Nederlandse wet echter verplicht dat voor iedere ingezetene bij overlijden een akte wordt opgemaakt. In de nasleep van de Tweede Wereldoorlog viel het onder de verantwoordelijkheid van het Ministerie van Justitie om voor alle Nederlandse oorlogsslachtoffers een sterfdatum vast te stellen. Wanneer geen aangifte was gedaan en overige gegevens ontbraken, zijn de sterfdata bij benadering vastgesteld. Soms is de aankomst van een transport in een vernietigingskamp als sterfdatum gesteld, in andere gevallen is de laatste dag van de maand genomen waarop iemand met zekerheid nog in leven was.

Nu de Sterbebücher van Auschwitz toegankelijk zijn, lijkt het eenvoudig om voor duizenden mensen de exacte sterfdatum vast te stellen. Een probleem bij de identificatie van personen is echter dat de boeken niet zijn ingedeeld naar land van herkomst. De enige manier om de nationaliteit te herleiden is door te kijken naar de geboorteplaats.

Leonard Kasteleyn vermoedt dat tenminste 5000 Nederlanders in de boeken zijn opgenomen. In een steekproef met 200 personen constateerde hij dat de sterfdata in drie kwart van de gevallen met enkele dagen tot enkele maanden afwijken van *In Memoriam*. De grote verschillen tussen de

werkelijke en de gefingeerde data zijn opmerkelijk. Hierbij dient te worden opgemerkt dat ook in Auschwitz soms met data werd geschoven.

De gegevens van *In Memoriam* worden op dit moment beheerd door de Oorlogsgravenstichting. Op hun website www.ogs.nl kunnen de gegevens worden geraadpleegd in het Slachtofferregister. Hierin zijn al heel wat ongeregelheden uit de gedrukte versie aangepast. Wat de sterfdata betreft ligt dat wat ingewikkelder. De Oorlogsgravenstichting is, als semi-overheidsinstelling, gehouden aan de officiële overlijdensakten zoals opgesteld door het Ministerie van Justitie. Het ministerie zal daarom eerst de Sterbebücher moeten beoordelen om vervolgens de akten rechtsgeldig te verklaren. Dat is tot op heden niet gebeurd.

Voor het Digitaal Monument blijft het een lastige vraag wat te doen met de (nog) niet erkende overlijdensakten. Voorlopig is besloten om niet te concurreren met de Oorlogsgravenstichting. Bij de persoonsgegevens op onze website wordt de officiële Nederlandse datum gehandhaafd. In het biografische veld zal een aantekening komen met de sterfdatum zoals aangegeven in de *Sterbebücher von Auschwitz* (3). De vermelding van beide sterfdata maakt duidelijk zichtbaar dat de bureaucratische regelgeving hier wordt ingehaald door de historische werkelijkheid.

Bronnen

1. J. Debski (red), *Sterbebücher von Auschwitz / Death books from Auschwitz*, 3 delen, uitg. Staatlichen Museum Auschwitz-Birkenau, 1995
2. Het is voor nabestaanden wel mogelijk om bij de officier van justitie formele erkenning van afzonderlijke akten aan te vragen
3. Het slachtofferregister van de Sterbebücher is online te raadplegen op de officiële website van het *Memorial and Museum Auschwitz-Birkenau*:
http://en.auschwitz.org.pl/m/index.php?option=com_wrapper&Itemid=31

